

А. О. Абсава,

к. е. н., доцент, Херсонський економічно-правовий інститут

В. І. Покотилова,

д. е. н., професор, Херсонський економічно-правовий інститут

БІДНІСТЬ В УКРАЇНІ: ТЕНДЕНЦІЇ, ФАКТОРИ, ШЛЯХИ ПОДОЛАННЯ

Розглянуто проблеми бідності та соціальної диференціації населення. Визначено продовольчу складову бідності та фактори, які її визначають. Запропоновані заходи щодо подолання бідності та соціальної поляризації населення України.

The problems of poverty and social diversity of the population. Defined food component of poverty and the factors that determine it. Proposed measures to reduce poverty and social polarization of the population of Ukraine.

Ключові слова: бідність, доходи, диференціація, продовольча безпека.
Key words: poverty, income, differentiation, food safety.

ВСТУП

Безробіття та бідність віддзеркалюють соціально-економічний розвиток країни, соціальну напруженість в суспільстві і постають в ієрархії загроз національній безпеці першим і основним джерелом соціальної нестабільності.

В Україні бідність зумовлена трансформаційними процесами. Перехід від збанкрутілої командно-адміністративної системи до ринкової економіки супроводжувався падінням виробництва, яке в своїй основі було неконкурентним і неефективним. Модель трансформації, що базувалася на рекомендованих ззовні спрощених принципах ринкової трансформації, виявилася глибоко деструктивною, а запропоновані реформи здійснювались ціною соціальних втрат та стрімким зростанням бідності. Тому особливої гостроти набуває необхідність формування цілісної, скоординованої та ефективною соціальної політики, яка сприяла б вирішенню проблеми подолання бідності.

Дослідженню проблем подолання бідності приділяється значна увага як вітчизняними, так і зарубіжними науковцями: Є.М. Лібановою, Т.В. Новіковою, Л.М. Овчаровою, Б.И. Пасхавером, О.У. Хомрою, Л.М. Черенько та ін. Однак чимало питань стосовно продовольчої складової бідності залишаються недостатньо дослідженими і потребують поглибленого вивчення.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Метою роботи є дослідження соціальної диференціації населення, продовольчої складової бідності населення та факторів, які її визначають; обґрунтування заходів щодо подолання бідності та соціальної поляризації населення України.

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Світовий досвід свідчить про те, що у часи економічних та політичних криз проблема бідності надзвичайно загострюється та часто здатна досягти масштабів соціальної катастрофи. Економічні негаразди неминуче призводять до зниження розміру заробітної плати, зростання заборгованостей із її виплати, зростання ут-

риманців за рахунок звільнених та безробітних і веде до зниження рівня доходів населення та зростання частки бідних.

В програмі "Цілями розвитку тисячоліття" одним із завдань щодо подолання бідності в Україні визначено зменшення вдвічі (до 2015 р.) питомої ваги населення вартість добового споживання якого не перевищує 4,3 дол. США за паритетом купівельної спроможності.

Аналіз ситуації з проблемою бідності в країні та дослідження останніх років показують, що реалізація перших етапів Стратегії подолання бідності призвела до помітних результатів у зменшенні масштабів тільки найгостріших форм бідності і до відсутності відчутних успіхів у вирішенні проблем відносної бідності. Показник глибини бідності за 2007 р. зріс на 0,4% і становив у 2009 р. 23,4%. Разом із позитивними тенденціями зростання рівня доходів населення і збільшенням межі бідності майже у чотири рази національний рівень бідності в Україні у 2006—2007 р. складає більше 28%, що вище показника 2000 р.

Протягом 2000—2009 рр. незмінність абсолютної і зростання відносної бідності має місце в умовах позитивного зростання макроекономічних показників: збільшення ВВП у фактичних цінах — 5,4 рази, зростання зайнятості на ринку праці — 105%, скорочення (за методикою МОП) обсягу — на 60% і тривалості безробіття — з 10 до 6 місяців, збільшення номінальної — в 5,8 разів і реальної заробітної плати — в 2,3 рази.

В Україні сформована специфічна форма бідності: бідність формується на фоні відносно динамічного розвитку, достатнього рівня забезпеченості людськими і природними ресурсами, низького рівня безробіття. Пояснити такий феномен можна структурними диспропорціями розподілу отриманих доходів між різними категоріями населення, зубожінням середньостатистичного українця (за статистикою ООН, за межею бідності в Україні перебувають 78% [2]), диспропорціями в інституційній сфері та недостатньою ефективністю регулювання зайнятості та ринку праці.

Сучасні зміни в системі суспільно-економічних відносин в Україні зумовлюють глибинну та масштабну

Таблиця 1. Реалізація стратегії подолання бідності в Україні [1]

		2000	2001	2002	2003	2005	2006	2007	2009	2010
Рівень національної бідності, % ¹	Факт	26,4	27,2	27,2	26,6	27,3	28,1	28,3	27,4	Н.д.
	СПБ	26,7	26,2	26,0	25,5	25,0	-	22,6	-	21,5
Рівень абсолютної бідності, % ²	Факт	14,7	14,9	13,7	13,7	12,7	14,8	14,8	15,1	-
	СПБ	14,7	13,0	12,0	10,0	8,0	-	Н.д.	-	3,0
Глибина бідності, %	Факт	23,8	25,0	23,9	22,9	22,5	23,2	23,0	23,4	-
	СПБ	22,9	22,5	21,5	20,5	19,0	-	-	-	18
Рівень бідності 4,3 дол. США ³	факт	11,9		6,9		3,2	1,0	1,0	Н.д.	
	план	11,0				9,8	9,6	8,6		7,1

¹ Рівень національної бідності встановлено на основі відносних критеріїв, які значно вищі, ніж це прийнято у міжнародній практиці — 75% середнього рівня споживання у цінах поточного року (зазвичай — 35—50 %).

² Рівень абсолютної бідності розраховується на основі вартісного порогу доходу (витрат), нижче якого є неможливим задоволення основних потреб людини, визначається за відносним критерієм — 60% медіанного рівня сукупних доходів (витрат) у розрахунку на умовного дорослого.

³ Рівень бідності 4,3 дол. США — абсолютний критерій, який використовується для країн з перехідною економікою.

трансформацію всієї системи розподільчих відносин і формування доходів населення. Зростання їхньої диференціації — це одна з основних тенденцій у зміні рівня життя громадян за роки незалежності. Відповідно до світових стандартів критично небезпечним у соціальному плані є 7—10-кратний розрив між первинними доходами граничних децильних груп.

Об'єктивність вітчизняних статистичних даних щодо диференціації доходів населення викликає сумніви. По-перше, Державна служба статистики України в своїх статистичних збірниках наводить данні щодо різниці в доходах крайніх соціальних груп не по децилях, як це прийнято в міжнародній статистиці, а по квінтилях, що автоматично пом'якшує розрив між крайніми групами. По-друге, не зрозуміло, про які доходи (первинні або кінцеві) йде мова. Якщо розраховувати за первинними доходами, то необхідно враховувати всі ринкові доходи (зарплату, підприємницький дохід, ренту, дивіденди, відсотки та інші). По-третє, не враховується значна частка доходів тіньового сектора економіки.

Такий підхід не дозволяє вважати об'єктивним, що співвідношення загальних доходів населення верхнього квінтеля та найменш забезпеченого квінтеля складало в 2010 р. лише 3,6 рази.

Поглиблення соціальної нерівності в суспільстві матиме негативні наслідки для розвитку економіки, що загострюватимуться з активізацією глобалізаційних процесів. Нерівномірний розподіл доходів заважає нор-

мальному функціонуванню економіки, а соціальна нерівність породжує нестабільність у суспільстві. Якщо за період 2002—2009 рр. намітилася стійка тенденція до зниження кількості населення із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, то 2010 році, питома вага такої категорії населення зросла до 21,8% (рис. 1).

Величина прожиткового мінімуму повинна відображати такий мінімальний дохід, гарантований державою, який би давав змогу забезпечувати працівникам середній рівень життя, нормальні умови для відтворення робочої сили та її розвитку. В Україні прожитковий мінімум використовується лише для загальних оцінок рівня життя. Прожитковий мінімум повинен застосовуватись для встановлення розмірів мінімальної заробітної плати та мінімальної пенсії за віком, а також визначення інших параметрів соціальної допомоги.

Рівень відповідності мінімальних заробітної плати і пенсії конституційним гарантіям в Україні показано в табл. 2.

З таблиці ми бачимо зростання, як прожиткового мінімуму для працездатних та непрацездатних осіб, так і мінімальної заробітної плати та пенсії. За ці роки в середньому мінімальна зарплата зросла зі 100 грн. у 2000 р. до 869 грн. у 2010 р. Це становить 869 %, — більше ніж у вісім разів. Але, незважаючи на її ріст, водночас суттєво не впливала на зниження бідності в Україні. Доходи у формі оплати праці, пенсії, що залежать від соціальних нарахувань на фонд заробітної плати, і доходів із інших джерел, включаючи легальні, напівлегальні, частково тіньові доходи і доходи від переказів українських мігрантів, забезпечують у домашніх господарствах загальний дохід в середньому на особу трохи вищий за 1,5—1,8 прожиткового мінімуму на особу і, по суті, прожитковий мінімум і мінімальна заробітна плата фактично показують рівень виживання населення.

Мінімальна заробітна плата повинна встановлюватися у розмірі, не нижчому за вартісну величину межі малоабезпеченості в розрахунку на працездатну особу. Динаміка розміру та співвідношення мінімальної і середньої заробітної плати в Україні показано в табл. 3.

Не дивлячись на те, що співвідношення середньомісячної заробітної плати до мінімальної за аналізований період набуло ознак зростання, цей показник ще далекий від ідеалу. За даними Міжнародної організації праці, мінімальна заробітна плата у більшості країн світу становить 40—60% середньої заробітної плати і у декілька разів перевищує фізіологічний прожитковий мінімум [4].

Доходи у формі заробітної плати разом із доходами від підприємницької діяльності і продажу населенням сільськогосподарської продукції у структурі загальних доходів домашнього господарства у 2010 році займали більш 60 %, у структурі грошових — 68 %. Споживчі сукупні витрати становили в середньому для домогосподарства 90 % (у тому числі 56,4 % — витрати на продовольчі товари, 19,7 % — непродовольчі товари, 14 % — на послуги; із них на оплату житлово-комунальних — 10,9 %) загальних доходів [3].

Існує тісний зв'язок між зайнятістю, ринком праці та бідністю, і цей зв'язок є двостороннім. З одного боку, бідність зменшує можливості трудової та професійної мобільності, сприяє маргі-

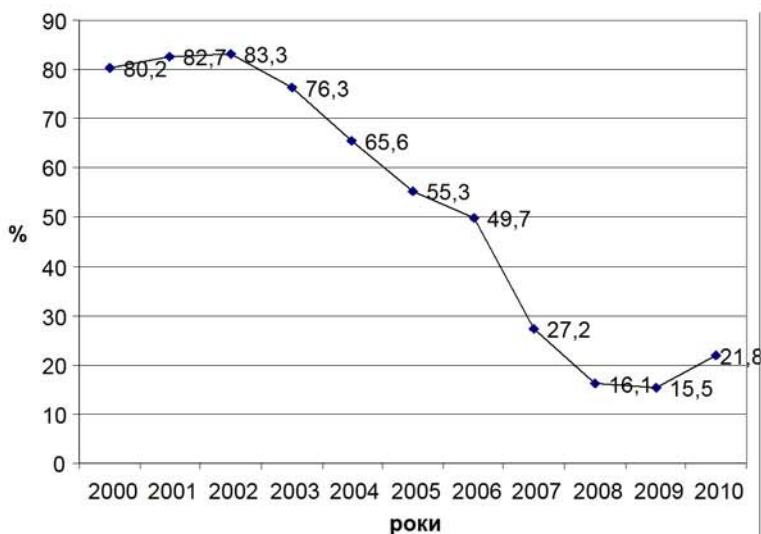

Рис. 1. Кількість населення із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму, %

налізації відповідних верств населення, поширенню спадкової бідності та закріпленню соціальної диференціації населення на самовідтворювальні і конфліктуючі соціальні класи. З іншого, урахування чинників зайнятості та ринку праці в процесі дослідження бідності базується на тому, що від 70 до 80 % населення України більшість свого календарного часу витрачає на працю, а до 50 % доходу домогосподарств складає заробітна плата.

Специфічною ознакою ситуації в Україні стала бідність працюючого населення як наслідок низьких стандартів оплати праці. Хоча зі збільшенням кількості працюючих осіб у домогосподарстві рівень бідності знижується, проте можемо констатувати, що сьогодні в країні зайнятість по-справжньому не захищає родину від бідності. Зайняті мають стабільне джерело доходу, але при цьому не мають можливості вести повноцінний спосіб життя. За дослідженнями науковців, у теперішній час в Україні від 80,0 до 85,0% бідних — це домогосподарства, у яких проживає хоча б одна працююча особа [5].

У дослідженні проблематики бідності працюючого населення найбільш важливим лишається визначення чинників формування та поширення цього соціально-економічного явища серед осіб, зайнятих працею. Бідність працюючих може бути спричинена передумовами різного характеру: сфера зайнятості, стан виплати заробітної плати, умови зайнятості, стать, вік, місцевість та місце проживання, стан здоров'я, наявність утриманців тощо. У найбільш загальному вигляді їх можна об'єднати в такі групи факторів: економічні, соціально-економічні, соціальні, демографічні та ін.

В Україні спостерігається суттєва диференціація заробітної плати працівників за видами економічної діяльності, що дає певні підстави стверджувати про наявну галузеву бідність працюючого населення.

Різні види економічної діяльності мають різні адаптаційні можливості до умов ринкового середовища. Серед них є як самоокупні, так і дотаційні. Традиційно дотаційними галузями матеріального виробництва в Україні виступають сільське й лісове господарство, рибальство, а також бюджетні галузі — освіта, культура і мистецтво, охорона здоров'я, наука (табл. 4).

На сьогодні в цих видах економічної діяльності концентруються найменш оплачувані категорії населення, що сприяє формуванню трудової бідності працюючого населення. Відмінності в господарській спеціалізації регіонів України зумовлюють відповідні міжрегіональні відмінності і в рівнях оплати праці. За даними Державної служби України, в 2010 р. за регіонами амплітуда середньої заробітної плати, нарахованої штатному працівнику, коливалася від 3431 грн. у м. Києві до 1659 грн. у Тернопільській області, тобто становила 2,1 рази.

Важливим економічним аспектом характерис-

Таблиця 2. Динаміка відповідності конституційним гарантіям мінімальної заробітної плати і пенсії

Показники	Роки									
	2000	2001	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Прожитковий мінімум для працездатної особи	287,6	331,1	365	386,7	409	483	525	633	669	869
Мінімальна заробітна плата, грн.	100	118	186,7	210,3	300,3	364,6	430	532,5	573,3	869
Відношення прожиткового мінімуму до мінімальної зарплати	2,87	2,81	1,96	1,84	1,36	1,32	1,22	1,19	1,17	1,0
Прожитковий мінімум для непрацездатної особи	216,6	248,8	268	284,7	300	350	380	470	498	695
Мінімальна пенсія, грн.		80,8	89,4	156,5	332,0	358,5	403,7	483,0	498	695
Відношення прожиткового мінімуму до мінімальної пенсії		3,08	3,00	1,82	0,90	0,98	0,94	0,97	1,0	1,0

Розраховано за даними Державної служби статистики України [3].

тики матеріального становища працюючого населення є стан виплати заробітної праці. Заборгованість знижують грошову частку сукупних доходів працюючої особи, що збільшує чисельність бідних серед працюючого населення. Так, за даними Державної служби статистики України сума заборгованості із виплати заробітної плати з 1 січня 2008 р. по 1 січня 2010р. зросла у 2,2 рази, склавши 1473,3млн грн. За станом на 01.01.2011 року вона знизилась на 17,3% і складала 1218,1 млн грн. (рис. 2).

Поряд із економічними, важливу роль у поширенні бідності працюючого населення відіграють соціально-економічні фактори — умови зайнятості та ситуація на ринку праці. Частка "працюючих бідних" зростає зі збільшенням серед зайнятих частки осіб, які перебувають в умовах вимушеної неповної зайнятості й мають відповідно низький рівень доходу від трудової діяльності. Слід зазначити, що годинні ставки працюючих неповний час у розвинутих країнах у середньому також нижчі, ніж у зайнятих повний час. Окрім того, особи, зайняті в режимі вимушеної неповної зайнятості, частіше позбавлені додаткових виплат, наприклад, премій, різних субсидій, доплат за стаж роботи тощо. В Україні поширення вимушеної неповної зайнятості має тенденцію до зростання. Так, частка працівників, які вимушено працювали в режимі неповного робочого дня у 2009р. порівняно з 2008р., зросла майже в 1,7 рази [6].

Суттєвими чинниками бідності працюючого населення є також соціальні та демографічні чинники, вплив яких на поширення бідності працюючого населення здійснюється, головним чином, через освітній рівень населення та склад сімей.

Люди з вищою освітою менше піддаються ризику збідніння, ніж особи із середньою освітою або взагалі неосвічені. Вивчаючи вплив освіти на формування бідності населення, науковці Інституту демографії та

Таблиця 3. Середньомісячна заробітна плата, пенсія та їх співвідношення з відповідними державними мінімальними стандартами та гарантіями

Роки	Середньомісячна заробітна плата, грн.	Мінімальна заробітна плата, грн.*	Співвідношення середньої і мінімальної заробітної плати, разів	Середній розмір місячної пенсії, грн. (на кінець року)	Мінімальна пенсія, грн.*	Співвідношення середньої і мінімальної пенсії, разів
2002	376,38	152,5	2,47	122,49	84,9	1,44
2003	462,27	186,7	2,48	136,55	89,35	1,53
2004	589,62	210,3	2,80	194,2	156,53	1,24
2005	806,18	300,3	2,68	323,8	332,0	0,9
2006	1041,0	364,6	2,85	417,7	358,5	1,16
2007	1351,0	430,0	3,14	497,0	403,80	1,23
2008	1806,0	532,5	3,39	798,9	510,5	1,53
2009	1906,0	643,2	2,96	942,7	573,8	1,64
2010	2239,0	878,3	2,55	1039,6	709,2	1,46

* Середньорічні значення.

Таблиця 4. Динаміка середньомісячної заробітної плати за видами економічної діяльності (в розрахунку на одного штатного працівника, грн.)

Вид діяльності	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010
Всього	311	376	462	590	806	1041	1351	1806	1906	2239
Сільське господарство, мисливство та пов'язані з ним послуги	151	178	210	295	415	553	733	1076	1206	1430
Лісове господарство та пов'язані з ним послуги	224	271	350	498	668	851	1100	1311	1341	1787
Рибальство, рибництво	204	242	291	375	499	607	721	913	1028	1191
Промисловість	406	485	591	743	967	1212	1554	2017	2117	2580
Будівництво	362	427	546	709	894	1140	1486	1832	1511	1754
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	284	330	394	509	713	898	1145	1514	1565	1874
Діяльність готелів та ресторанів	235	286	340	429	566	735	944	1221	1267	1455
Діяльність транспорту та зв'язку	460	573	685	843	1057	1328	1670	2207	2409	2726
наземного транспорту	405	515	633	775	961	1227	1563	2036	2126	2355
водного транспорту	557	617	762	733	929	1093	1412	1924	2421	2987
авіаційного транспорту	593	702	857	1232	1622	2053	2704	4061	5106	6774
додаткові транспортні послуги та допоміжні операції	591	730	851	1016	1218	1513	1872	2457	2637	2976
діяльність пошти та зв'язку	402	469	547	710	967	1191	1485	1950	2240	2435
Фінансова діяльність	833	976	1051	1258	1553	2050	2770	3747	4038	4601
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	373	437	527	667	900	1193	1595	2085	2231	2436
з них дослідження і розробки	420	470	570	774	1048	1323	1741	2336	2556	2874
Державне управління	396	495	577	691	1087	1578	1852	2581	2513	2747
Освіта	224	267	340	429	641	806	1060	1448	1611	1889
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	183	223	279	351	517	658	871	1177	1307	1631
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	211	247	299	400	620	828	1090	1511	1783	2065
з них діяльність у сфері культури та спорту, відпочинку та розваг	182	219	277	383	628	842	1109	1551	1870	2194

Розраховано за даними Державної служби статистики України [3].

соціальних досліджень НАН України з'ясували те, що серед домогосподарств, голова яких має повну вищу освіту, рівень бідності в 3,2 рази поступається показнику домогосподарств, де "господар" має лише базову середню освіту [7].

Демографічні чинники необхідно розглядати як сукупність демографічних процесів, що формують специфічну статеву-вікову й соціально-демографічну структуру населення й ведуть до зміни частки тих його категорій, які за своїм соціально-демографічним статусом утворюють групу з обмеженими доходами. До цієї категорії належать діти, особи пенсійного віку, особи з інвалідністю тощо. По відношенню до категорії працюючих членів домогосподарства вони виступають утриманцями, тим самим опосередковано підвищуючи небез-

споживання майже за всіма основними групами товарів, винятком стали у 2010 р. лише рослинні жири, риба та хлібопродукти, хоча в 2007 р. дефіциту за позицією цукор не було. Особливо загрозливе становище (критично небезпечним вважається рівень споживання продовольства у половинному обсязі від науково обґрунтованих раціональних нормативів) склалося у сфері споживання фруктів, ягід, горіхів та винограду, де дефіцит продовольчого споживання становить в 2007, 2010 р. відповідно 52,0% і 50,7% (див. табл. 6).

Одним із методів подолання бідності найбільш незахищених верств населення, які потребують соціального захисту, особливо в умовах постійного росту цін на продовольчі товари, є адресна допомога — система продуктових талонів. Соціальні картки (електронні або паперові) — це альтернатива діючого механізму захисту населення від росту цін на продукти харчування. Продовольчі субсидії потребують майже 20% населення України і, виходячи з цієї цифри, додаткове навантаження на бюджет складе 2—3 млрд грн. в рік.

Прихильники ідеї продовольчих талонів посилюються на досвід США, де діє Пільгова програма придбання продуктів для сімей з невеликим доходом (1838\$ на місяць на чотирьох). У 2009 р. картки на продукти харчування отримали 33 млн американців. Розмір допомоги на одну особу — 125\$ в місяць, в цілому програма обійшлася держбюджету в 54\$ млрд. Втім, американській пільговій програмі вже понад сорок років і її механізми давно відпрацьовані. В Україні ж навіть межа бідності чітко не визначена. Тому необхідний детальний моніторинг кількісних показників оцінки бідності та програм продовольчої допомоги.

В 2004 р. в Україні була затверджена "Концепція поліпшення продовольчого забезпечен-

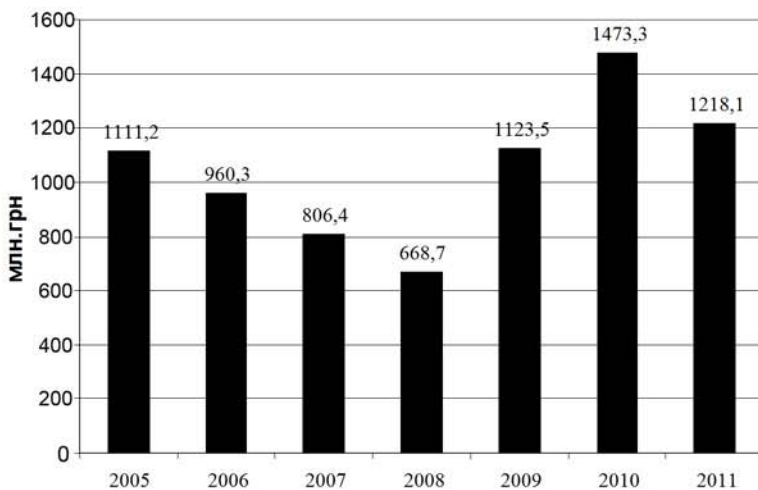

Рис. 2. Динаміка суми заборгованості з виплати заробітної плати в Україні (станом на 1 січня 2005 — 2011рр.)

Таблиця 5. Диференціація споживання продуктів харчування за квінтільними (20%-ми) групами за рівнем середньодушового сукупного доходу (в розрахунку на одну особу, кг/місяць)

	Усі домогосподарства		Групи										із середньодушовими загальними доходами у місяць, нижчими прожиткового мінімуму	
			перша		друга		третя		четверта		п'ята			
	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010	2007	2010
М'ясо і м'ясопродукти	5,1	5,1	3,5	3,5	4,5	4,4	5,0	5,0	5,8	5,8	6,7	6,9	3,6	3,4
Молоко і молочні продукти	22,1	19,1	16,9	14,2	21,21	17,9	22,5	19,5	24,3	21,7	27,0	25,1	17,1	13,9
Яйця, шт	20	20,0	17,0	17,0	19,0	20,0	20,0	21,0	21,0	21,0	22,0	22,0	17,0	17,0
Риба і рибпродукти	1,9	1,8	1,4	1,2	1,8	1,6	2,0	1,8	2,1	2,0	2,5	2,3	1,4	1,2
Цукор	3,2	3,0	1,7	2,5	3,2	3,0	3,4	3,2	3,5	3,3	3,6	3,6	2,7	2,4
Олія та інші рослинні жири	1,7	1,8	1,5	1,6	1,7	1,8	1,8	1,8	1,8	1,9	1,8	2,0	1,5	1,5
Картопля	8,3	7,6	8,1	7,1	8,5	7,7	8,9	7,9	8,4	7,9	8,1	7,9	8,0	7,1
Овочі та баштанні	8,7	9,5	6,7	7,9	8,2	9,8	9,1	10,5	9,6	11,4	10,6	12,7	6,8	7,8
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград	3,6	3,7	2,2	2,3	3,0	3,1	3,4	3,5	4,2	4,1	5,6	5,5	2,2	2,2
Хліб і хлібні продукти	9,6	9,3	8,8	8,5	10,0	9,4	10,2	9,6	9,7	9,7	9,4	9,5	8,9	8,4

ня та якості харчування населення", яка передбачала адресну допомогу малозабезпечених верств населення. Проте фінансово-економічна криза, обмеження МВФ щодо підвищення соціальних пільг не дозволили реалізувати заходи Концепції.

Продовольча бідність — це один із аспектів комплексного явища бідності, тому проблема низьких показників продовольчого споживання і значна поляризація соціальних груп за його рівнями може бути вирішена за умови подолання бідності населення в цілому.

ВИСНОВКИ

Подолання такого явища, як бідність, можливе через систему науково-обґрунтованих заходів державного рівня, а саме:

- удосконалити нормативно-правову базу соціальних стандартів шляхом поступового наближення її до європейського рівня та зміцнити працюючу мережу державних органів і недержавних структур, які забезпечують моніторинг і виконання цих стандартів;
- законодавством чітко визначити цільові соціальні виплати та категорії населення, які їх отримують;
- посилити державне регулювання процесів формування й розподілу доходів на та зміцнення позицій середнього класу;
- розв'язати проблему оцінки збалансованості між купівельною спроможністю заробітної плати та зростанням цін;
- збільшення рівня як мінімальної заробітної плати, так і середньої заробітної плати в Україні, яка була, адекватною росту цін.

Література:

1. Сивак А.В. Реалії та перспективи подолання бідності в Україні [Електронний ресурс]. — Режим до-

Таблиця 6. Дефіцит продовольчого споживання в Україні

	Рациональний рівень споживання, кг/місяць	Фактичний рівень споживання, кг/місяць		Дефіцит продовольчого споживання, %	
		2007	2010	2007	2010
М'ясо і м'ясопродукти, кг	6,6	5,1	5,1	22,7	22,7
Молоко і молочні продукти, кг	31,6	22,1	19,1	30,1	39,6
Яйця, шт.	24,2	20,0	20,0	17,4	17,4
Риба і рибпродукти, кг	1,7	1,9	1,8	-	-
Цукор, кг	3,2	3,2	3,0	-	6,3
Олія та інші рослинні жири, кг	1,1	1,7	1,8	-	-
Картопля, кг	10,3	8,3	7,6	19,4	26,2
Овочі та баштанні, кг	13,4	8,7	9,5	35,1	29,1
Фрукти, ягоди, горіхи, виноград, кг	7,5	3,6	3,7	52,0	50,7
Хліб і хлібні продукти, кг	8,4	9,6	9,3	-	-

ступу: http://cpsr.org.ua/index.php?option=com_content

2. Електронний ресурс. — Режим доступу — <http://zet.in.ua/http://zet.in.ua/socium/mezha-bidnosti-v-ukra%D1%97ni-ta-yevropi/>

3. Державна служба статистики України. — Режим доступу — <http://www.ukrstat.gov.ua/>

4. Гвелесіані А.Г. Диференціація грошових доходів населення: аналіз, прогноз та механізм регулювання: монографія / А.Г. Гвелесіані. Відп. ред. В.М. Новіков. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2008. — 155 с. — С. 87.

5. Лібанова Е.М. Соціальні проблеми і соціальні важелі конкурентоспроможності української економіки. // Демографія та соціальна економіка. — 2008. — № 2. — С. 5—19.

6. Ринок праці у 2010 році. — Режим доступу — <http://www.ukrstat.gov.ua/>

7. Демографічні чинники бідності (колективна монографія) / За ред. Е.М. Лібанової. — К.: Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України, 2009. — 184 с.

Стаття надійшла до редакції 23.10.2011 р.